

**Examen HAVO**

**2018**

tijdvak 1  
donderdag 17 mei  
13.30 - 16.30 uur

**Nederlands**

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 36 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 60 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Beantwoord de open vragen in correct Nederlands.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, dan wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

**Ga verder op de volgende pagina.**

## Tekst 1 Moderne ruilhandel

De titel van tekst 1 luidt 'Moderne ruilhandel'.

- 1p 1 Citeer de twee opeenvolgende zinnen uit de alinea's 1 tot en met 4 van tekst 1 waaruit het best blijkt wat deze ruilhandel inhoudt.

Tekst 1 kan na de inleiding worden onderverdeeld in vijf opeenvolgende delen die van de volgende kopjes kunnen worden voorzien:

Deel 1: Bloei van de deeleconomie

Deel 2: Reactie van de politiek op de deeleconomie

Deel 3: Nieuwe kansen voor de deeleconomie

Deel 4: De keerzijde van de deeleconomie

Deel 5: Geloof in de toekomst

- 1p 2 Bij welke alinea begint deel 3?

- 1p 3 Bij welke alinea begint deel 4?

- 1p 4 Wat wil het Tweede Kamerlid Van Tongeren met het voorbeeld van Peerby duidelijk maken?

Zij wil duidelijk maken dat

- A deelinitiatieven misschien wel efficiënt zijn als het om gebruiksvoorwerpen gaat, maar niet geschikt zijn als het om diensten gaat.
- B de politiek de trends op het gebied van deelinitiatieven van een afstand volgt en passend zal reageren op de ontwikkelingen.
- C de toename van deelinitiatieven momenteel sneller gaat dan de economie kan bijhouden waardoor de welvaart in Nederland zal afnemen.
- D er grote gevolgen voor de economie kunnen zijn als consumenten minder aankopen doen doordat ze meer met elkaar gaan delen.

In tekst 1 komen positieve kanten van de deeleconomie aan bod.

Deze kunnen in onderstaand schema worden samengevat.

- 5p 5 Vul onderstaand schema aan.

Noteer steeds het nummer en het bijbehorende antwoord.

positieve kanten	
Liesbeth van Tongeren	1
	2
deelnemers aan het onderzoek in Amsterdam	3
	4
	5

“Want als het echt groot wordt’, (...) ‘kan dat negatieve gevolgen hebben voor de werkgelegenheid.” (regels 84-88)

Uit tekst 1 blijkt dat Van de Glind het niet eens is met deze redenering.

- 1p **6** Citeer een zin uit alinea 8 die uitlegt waarom de gevolgen voor de werkgelegenheid volgens Van de Glind mee zullen vallen.

In alinea 8 betoogt Van de Glind dat we door de komst van de deeleconomie geen economische krimp hoeven te verwachten.

- 1p **7** Welk argumentatieschema gebruikt Van de Glind vooral om dit standpunt te onderbouwen?

Hij gebruikt vooral een argumentatieschema op basis van

- A autoriteit.
- B oorzaak en gevolg.
- C vergelijking.
- D voor- en nadelen.

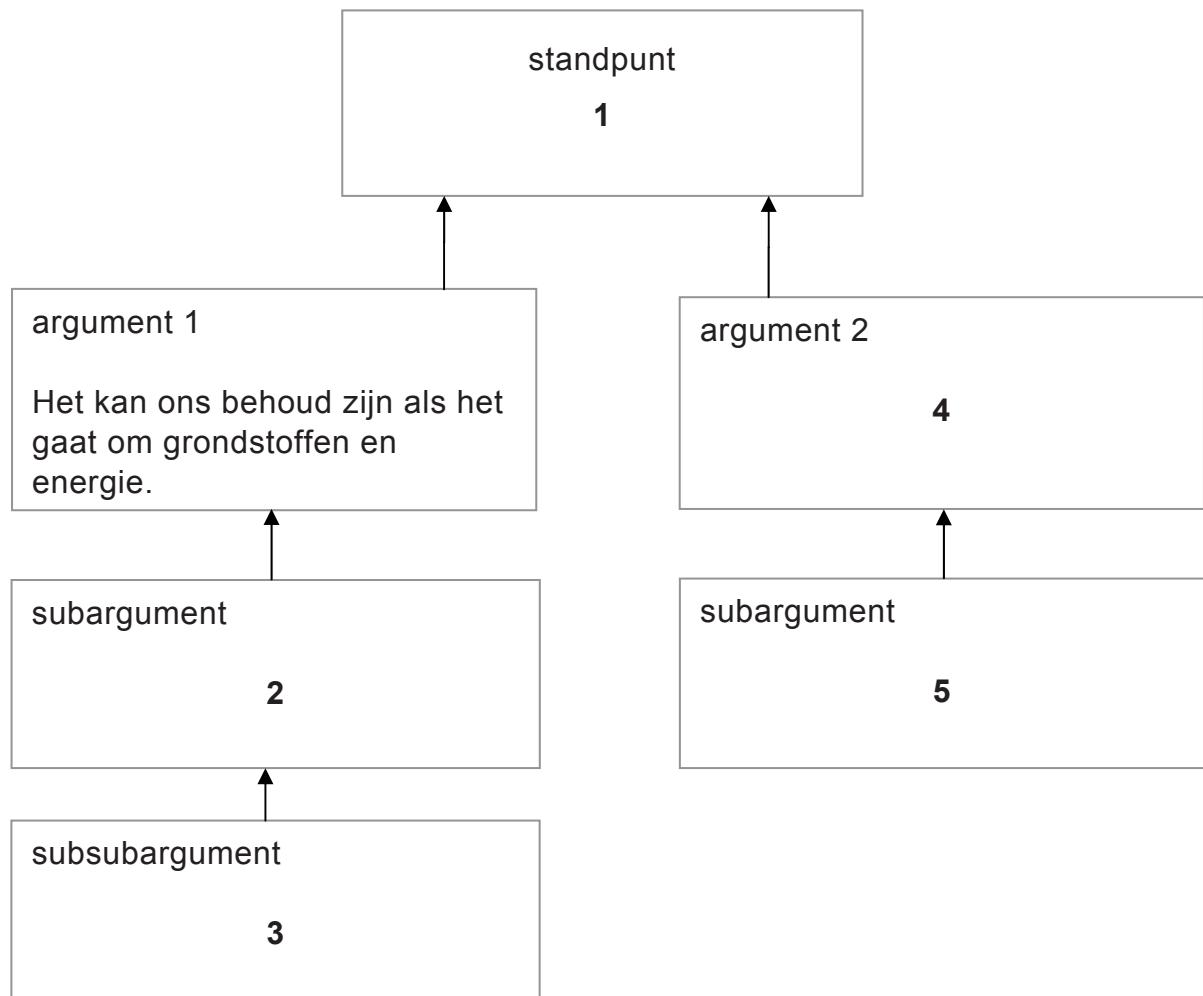
- 4p **8** Noteer vier verschillende belangrijke bezwaren tegen de deeleconomie uit tekst 1 van de critici van die deeleconomie.  
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Juul Martin is in alinea 14 van tekst 1 “onveranderd enthousiast over de deeleconomie”. (regels 289-291)

5p 9 Vat Martins redenering uit alinea 14 samen door onderstaand schema aan te vullen.

Noteer steeds de nummers en de bijbehorende antwoorden.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.



1p 10 Wat is het belangrijkste doel van tekst 1?

In de tekst wordt de lezer vooral

- A enthousiast gemaakt over de kansen van de deeleconomie.
- B overtuigd van de positieve kanten van de deeleconomie.
- C geïnformeerd over de voor- en nadelen van de deeleconomie.
- D gewaarschuwd voor de nadelige gevolgen van de deeleconomie.

## Tekst 2 Leren lenen

---

Een inleiding kan verschillende elementen bevatten, zoals:

- 1 de aanleiding voor het schrijven van de tekst
- 2 een anekdote
- 3 een historische schets van het onderwerp
- 4 een of meer aansprekende voorbeelden
- 5 een probleemstelling

- 1p 11 Welke twee elementen uit het bovenstaande rijtje zijn verwerkt in alinea 1 van tekst 2?  
Noteer alleen de twee nummers.

In alinea 3 klinkt een oordeel door over de rol van de overheid.

- 2p 12 Geef op grond van de alinea's 3 en 4 aan welk oordeel dat is en waaruit dat blijkt.  
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Een kritisch lezer kan in alinea 3 een verkeerde vergelijking zien.

- 1p 13 Leg uit waarom hier sprake zou zijn van een verkeerde vergelijking.  
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 10 woorden.

- 1p 14 Leg uit waarom hier **geen** sprake zou zijn van een verkeerde vergelijking.  
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.

“Laat er geen misverstand over bestaan, wil uw overheid er maar mee zeggen: schulden zijn een moderne vorm van slavernij.” (regels 50-53)  
Dit citaat schetst een overeenkomst tussen schulden en slavernij.

- 1p 15 Wat is die overeenkomst?  
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

“Toch is mijn antwoord daarop: ‘*Spare me the details*’.” (regels 85-86)  
Een kritisch lezer zou kunnen stellen dat dit antwoord in argumentatief opzicht niet aanvaardbaar is als reactie op de argumenten van de voorstanders, omdat de bewijslast ontdoken zou zijn.

- 1p 16 Waarom zou de argumentatie echter wel aanvaardbaar kunnen zijn?  
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

In alinea 4 wordt ingegaan op de verwachting dat jongvolwassenen ondanks de nadelen van het ‘sociaal leenstelsel’ toch een studielening zullen aangaan.

- 2p 17 Hoe komt het volgens tekst 2 dat jongeren toch een studielening aangaan?  
Geef een oorzaak en een reden uit alinea 4.  
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Volgens alinea 1 is de term 'sociaal leenstelsel' een voorbeeld van een meesterlijke omdraaiing van betekenissen.

- 2p **18** Leg uit waarom de term 'sociaal leenstelsel' volgens tekst 2 een meesterlijke omdraaiing van betekenissen is.  
Baseer je antwoord op de alinea's 6 tot en met 8.  
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

De titel van tekst 2 is 'Leren lenen'.

- 1p **19** Welk van de onderstaande beweringen legt deze titel het best uit?
- A** De lezers leren iets over studenten die geld lenen voor hun studie.
  - B** De overheid wil studenten met het leenstelsel leren omgaan met geld.
  - C** Leren betekent voor studenten nu ook dat ze moeten leren lenen.
  - D** Studenten die niet leren om te lenen, komen in geldproblemen.
- 2p **20** Welk van de onderstaande omschrijvingen geeft de hoofdgedachte van tekst 2 het best weer?
- A** Het is niet sociaal om een stelsel dat zorgt voor ongelijke kansen in de maatschappij, 'sociaal' te noemen.
  - B** Het is onaanvaardbaar dat jongeren door een maatregel van de overheid gedwongen worden geld te lenen om te kunnen studeren.
  - C** Het maken van schulden is een moderne vorm van slavernij waar de overheid daadkrachtig tegen op zou moeten treden.
  - D** Het sociaal leenstelsel benadeelt studenten doordat zij soms tientallen jaren ongewild met een schuld blijven zitten.

## tekstfragment 1

(1) “De overheid investeert fors in studenten en dat is terecht, maar daar mogen we als samenleving wel wat voor terugvragen”, beargumenteerde de VVD al in het partijprogramma. Het geld dat vrijkomt door de studiefinanciering te vervangen door het sociaal leenstelsel wil de VVD investeren in de kwaliteit van het hoger onderwijs. Hoewel veel studenten op hun achterste benen staan en deze maatregel zelfs een verslechtering vinden ten opzichte van de eerder voorgestelde langstudeerboete, vindt econoom Dinand Webbink het onterecht om te stellen dat de maatregel veel studenten zal afschrikken om te gaan studeren.

(2) Webbink deed in het verleden voor het Centraal Plan Bureau (CPB) onderzoek naar de gevolgen van dergelijke maatregelen in andere landen. “In Australië is in de jaren negentig een soortgelijk stelsel ingevoerd en er liggen diverse studies over veranderingen in de Verenigde Staten. Op basis van de ervaringen in het buitenland verwachten we dat ook hier maar weinig studenten zullen afzien van studeren”, aldus de econoom.

(3) Wat studenten vergeten is dat ze, eenmaal afgestudeerd, veel geld gaan verdienen. “Veertig tot vijftig procent meer dan vwo-leerlingen die meteen gaan werken. En dat hun hele leven lang, dat is al gauw een paar ton”, aldus Webbink. Studenten zullen dus later makkelijk in staat zijn om hun lening af te lossen. Ze moeten die dan ook zien als een investering in hun toekomst, niet als een barrière, vinden de voorstanders.

(4) “Wat het leenstelsel bovendien sociaal maakt, is dat afgestudeerden die later toch te weinig verdienen, niet hoeven af te lossen”, aldus econoom Webbink. Ook de Raad van Universiteiten is positief over het plan omdat het een kans biedt de opbrengst van de maatregel meteen te investeren in de kwaliteit van het onderwijs. Ook zou het studenten prikkelen om zo snel mogelijk af te studeren.

*naar: de redactie*

*uit: (onder meer) Tubantia en BNDeStem, 10 oktober 2012*

De econoom Dinand Webbink vindt het volgens tekstfragment 1 onterecht om te stellen dat het sociaal leenstelsel veel studenten zal afschrikken om te gaan studeren.

1p 21 Met welk argument onderbouwt hij deze stelling in alinea 2 van tekstfragment 1?

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.



“[1] Wat studenten vergeten is dat ze, eenmaal afgestudeerd, veel geld gaan verdienen. [2] ‘Veertig tot vijftig procent meer dan vwo-leerlingen die meteen gaan werken. [3] En dat hun hele leven lang, dat is al gauw een paar ton’, aldus Webbink. [4] Studenten zullen dus later makkelijk in staat zijn om hun lening af te lossen. [5] Ze moeten die dan ook zien als een investering in hun toekomst, niet als een barrière, vinden de voorstanders.” (alinea 3, tekstfragment 1)

De redenering in alinea 3 van tekstfragment 1 kan samengevat worden in een schema met onderstaande vorm:

standpunt	
argument	
subargument	
toelichting	
toelichting	

- 3p **22** Zet de zinnen op de juiste plaats in het schema.  
Neem het schema over en noteer alleen de nummers van je antwoord.

In alinea 1 van tekstfragment 1 en in tekst 2 wordt aan de overheid dezelfde verantwoordelijkheid toegeschreven voor het onderwijs.

- 1p **23** Welke verantwoordelijkheid is dat?  
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Tekstfragment 1 noemt een toekomstperspectief voor de student en diens studieschuld dat niet voorkomt in tekst 2.

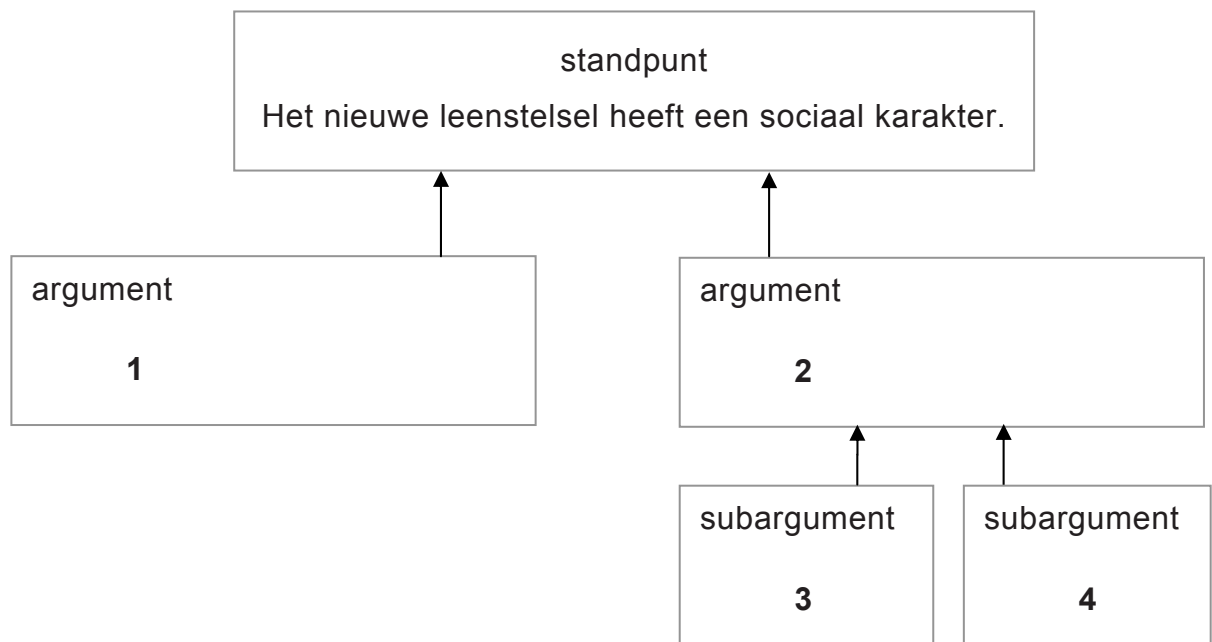
- 2p **24** Wat houdt dat toekomstperspectief in?  
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

### Tekst 3 “Er zijn twee redenen waarom het sociale leenstelsel beter is dan het huidige systeem van studiefinanciering”

In de alinea's 1 tot en met 4 van tekst 3 wordt beargumenteerd waarom het nieuwe leenstelsel 'sociaal' genoemd kan worden.

Hieronder staat een schematische weergave van die argumentatie.

- 3p **25** Vul het schema aan door op de plaats van de nummers 1 tot en met 4 de juiste gegevens uit tekst 3 over te nemen.  
Noteer als antwoord de nummers uit het schema en zet de juiste gegevens daarachter.  
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.



“Waarom is het sociale leenstelsel beter dan het huidige systeem van studiefinanciering?” (regels 64-66)

- 2p **26** Welke twee hoofdargumenten voor het sociale leenstelsel worden gegeven in de alinea's 5 en 6?  
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.  
Geef geen citaten.

Afgaande op het signaalwoord 'Ten slotte' dat in alinea 7 van tekst 3 gebruikt wordt, zou je kunnen denken dat niet twee maar drie hoofdargumenten gegeven worden.

De inhoud van alinea 7 past, ondanks het gebruik van het signaalwoord 'Ten slotte', niet in de opsomming van argumenten voor het sociale leenstelsel.

1p 27 Waarom past de inhoud van alinea 7 niet in de opsomming van argumenten?

De inhoud van alinea 7 is geen argument voor het sociale leenstelsel

- A omdat het argument zowel geldt voor het sociale leenstelsel als voor het oude systeem.
- B omdat het feit dat de overheid nog altijd het grootste deel van het onderwijs betaalt, niets te maken heeft met het begrip 'sociaal'.
- C omdat het veeleer een verwijt is aan de auteurs van het artikel waarop tekst 3 reageert.
- D omdat uit de toelichting in alinea 7 blijkt dat er onvoldoende onderbouwing is voor de bewering die in de voorafgaande alinea gedaan werd.

## Tekst 2 en 3 Overkoepelende vragen

---

"Hier vloeit uit voort dat de afbetalingstermijn en het rentepercentage buitengewoon schappelijk zijn in verhouding tot die van een particulier of een bank." (tekst 3, regels 50-55)

In tekst 2 staat een reactie op een vergelijkbare uitspraak.

1p 28 Citeer het zinsgedeelte uit tekst 2 waarin die reactie staat.

Tekst 2 legt de nadruk op de negatieve kanten van het nieuwe leenstelsel. In tekst 3 wordt ook een positieve kant gezien aan het moeten opbouwen van een schuld voor je studie.

1p 29 Welke positieve kant is dat?

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

## Tekst 4 Vraatzucht

---

"En over televisiekok Jamie Oliver, die vindt dat op elke school verplicht kookles moet worden gegeven." (regels 17-20)

1p 30 Welk argument voor verplichte kooklessen op school geeft Oliver volgens tekst 4?

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

**Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.**

In alinea 2 wordt beargumenteerd dat onze maatschappij geobsedeerd is door voedsel. Een kritisch lezer zou in deze argumentatie vooral een bepaald type drogreden kunnen zien.

- 1p 31 Welk type drogreden is dat?
- A een cirkelredenering
  - B een onjuist beroep op een oorzaak-gevolgschema
  - C een overhaaste generalisatie
  - D een verkeerde vergelijking

In alinea 3 spreekt de auteur haar verbazing uit.

- 1p 32 Waarover is zij precies verbaasd?
- De auteur is verbaasd over het feit dat
- A mensen die gezond zijn zo moeilijk doen over hun eetgewoontes.
  - B mensen massaal kookboeken kopen die diëten voorschrijven die bedoeld zijn voor zieke mensen.
  - C mensen voor hun gezondheid dan weer het ene product en dan weer het andere aanschaffen.
  - D mensen zonder medische noodzaak een extreem eetpatroon gaan volgen.

“De gezondheidsfreaks en voedselsnobs kijken over mijn schouder mee en schudden vol medelijden het hoofd.” (regels 98-101)

- 1p 33 Waarom schudden de gezondheidsfreaks en voedselsnobs vol medelijden het hoofd?
- Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Uit tekst 4 blijkt een afkeer van de huidige obsessie met voedsel. In alinea 2 staan diverse woorden die die afkeer tot uitdrukking brengen.

- 3p 34 Citeer er vijf.

De titel van tekst 4 is ‘Vraatzucht’.

- 1p 35 Leg uit waarom deze titel eigenlijk **niet** goed bij de tekst past. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

- 2p 36 Welke van de onderstaande uitspraken geeft de hoofdgedachte van tekst 4 het best weer?
- A Mensen moeten zich niet zo druk maken om alle eisen die de voedselgoeroes uit de media aan ons stellen.
  - B Onze obsessie voor voedsel blijkt vooral uit de toegenomen aandacht voor gastroporno en gezond en biologisch eten.
  - C Veel mensen zijn tegenwoordig overdreven intensief met voedsel bezig en dat is onnodig en onzinnig.
  - D We moeten de voedselindustrie meer gaan wantrouwen om te voorkomen dat we steeds elke modegril volgen.

---

#### Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.